

حقوق جوانان از منظر سازمان‌های بین‌المللی

جعفر سطوتی

مدیر دفتر امور بین‌الملل

سازمان ملی جوانان

چکیده

حقوق جوانان از جمله موضوعاتی است که همواره در زمره مسائل جوانان هم از سوی اکثر دولت‌ها و هم توسط سازمان‌های بین‌المللی مورد توجه و رسیدگی قرار گرفته است. پرداختن به این موضوع از نظر رویکردی که سازمان‌های بین‌المللی بدان داشته‌اند نیز از تنوع و تکثر برخوردار بوده است. در این نوشتار ضمن استناد به اسناد و مدارک مصوب سازمان‌های بین‌المللی، رویکردهای عمده‌ای که سازمان‌های بین‌المللی به مسئله جوانان داشته‌اند، مورد بحث و بررسی قرار می‌گیرد. این رویکردها به لحاظ تقدم و تأخر در رتبه‌های متفاوتی قرار دارند، به طوری که رویکرد ترویجی-رفاهی را می‌توان متقدم و رویکرد نسلی را متأخر از سایرین دانست. در عین حال، از تحقیق حاضر می‌توان چنین نتیجه گرفت که در سال‌های اخیر دو رویکرد جدید قابل تعریف و قابل تحلیل است: یکی رویکرد توسعه‌ای به حقوق جوانان و دیگری رویکرد تلفیقی، هرچند رویکرد تلفیقی از استحکام و فراگیری بیشتری برخوردار است.

به طور کل، این مقاله با ذکر فهرست برخی از اسناد مصوب سازمان‌های بین‌المللی تلاش می‌نماید تا تصویری جامع و کامل از اقدامات و نحوه برخورد این سازمان‌ها با مسئله حقوق جوانان ارائه نماید.

واژگان کلیدی: حقوق جوانان؛ سازمان‌های بین‌المللی؛ رویکرد ترویجی-رفاهی؛

رویکرد حقوق بشری؛ رویکرد نسلی

۱- مقدمه

مقوله «حقوق جوانان» که امروزه در کنار مقولات مشابهی مانند حقوق زنان و حقوق کودکان مطرح است نه تنها در سطوح ملی و از سوی جوامع مختلف، بلکه در سطح بین‌المللی و از سوی سازمان‌های بین‌المللی به رسمیت شناخته شده است. سابقه «حقوق جوانان» به‌طور خاص در نزد سازمان‌های بین‌المللی عمدتاً به دوران نظام جامعه ملل برمی‌گردد. با این حال، باید اذعان داشت که ریشه بحث «حقوق جوانان» در نظام بین‌المللی در حرکت‌ها و جنبش‌های دانشجویان و کارگران جوان نهفته است. سال‌های پایانی قرن نوزدهم که هنوز جوانان به‌عنوان یک گروه سنی خاص اجتماعی مطرح نبودند و نیازهای نظام آموزشی و نظام کار هنوز موجب طولانی شدن دوره آموزش و در نتیجه طولانی شدن دوره جوانی نشده بود، حقوق جوانان در قالب حقوق برخی از زیرگروه‌های آن، یعنی حقوق دانشجویان و حقوق کارگران جوان و کارگران کودک و دختران جوان مطرح می‌شد. لذا در مطالعه تاریخی حقوق جوانان به تقدم بحث حقوق دانش‌آموزان/ دانشجویان و حقوق کودکان و نوجوانان کارگر نسبت به بحث حقوق جوانان پی می‌بریم. در تاریخ نظام بین‌الملل نیز سازمان‌های بین‌المللی مرتبط با مسائل کار و اشتغال و مسائل آموزش و تحصیل در نوع خود از سازمان‌های پیشگام حقوق جوانان بوده‌اند. سازمان‌هایی مانند سازمان بین‌المللی کار و سازمان جهانی بهداشت، کنوانسیون‌ها و توصیه‌های زیادی را در خصوص حمایت از حقوق جوانان تصویب نمودند.

هر چند بنا به اظهارات فوق، سابقه بحث توجه سازمان‌های بین‌المللی به حقوق جوانان به زمان تشکیل جامعه ملل (۱۹۴۲-۱۹۱۹) برمی‌گردد، با این حال باید اذعان نمود که اوج‌گیری کمی و کیفی این توجه عمدتاً در زمان پس از تشکیل نظام ملل متحد بوده است. گستردگی موضوعی نظام ملل متحد در مقایسه با نظام جامعه ملل موجب شده است تا حقوق جوانان نیز در حوزه‌های مختلف و از منظرها و رویکردهای مختلف، مورد توجه و رسیدگی قرار گیرد. در این نوشتار تلاش می‌شود تا با روش توصیفی - تحلیلی، رویکردهای عمده‌ای را که سازمان‌های بین‌المللی از بدو فعالیت خود به حقوق جوانان داشته‌اند مورد مطالعه و بررسی قرار دهیم. به‌طورکل، سازمان‌های بین‌المللی در توجه خود به حقوق جوانان از سه رویکرد اساسی تبعیت نموده‌اند. در این نوشتار ما سه رویکرد ترویجی - رفاهی، حقوق بشری، و نسلی را مورد بحث و بررسی قرار خواهیم داد.

رویکرد ترویجی - رفاهی شاید قدیمی‌ترین رویکردی باشد که در حوزه حقوق

جوانان وجود داشته است. این رویکرد عمدتاً بر شناسایی حقوق اولیه برای جوانان و زیرگروه‌های جوانان و حفاظت و حمایت از آنان در برابر ناملایمات، تمرکز و تأکید داشته است. رویکرد دوم رویکرد حقوق بشری است که همزمان با طرح مسئله حقوق بشر و تصویب و تأسیس اسناد و نهادهای بین‌المللی حقوق بشری شکل گرفت. رویکرد نسلی، سومین رویکردی است که در زمینه حقوق جوانان شکل گرفته است و شاید بتوان آن را ثمره تحولات چند دهه اخیر دانست. بر اساس این رویکرد حقوق جوانان در واقع موضوع حقوق یک نسل خاص است که در مقایسه با نسل‌های قبل و بعد از خود از نیازمندی‌های خاص برخوردار است. این نیازها براساس مقتضیات و شرایط زمانی متفاوت بوده و از تنوع موضوعی بسیار برخوردارند. منشاء این نیازها نیز تحولاتی است که پیوسته در دوره‌های مختلف حادث شده‌اند، در حال شکل‌گیری‌اند و یا حادث خواهند شد. برای نمونه در چند دهه اخیر تحولاتی در زمینه جمعیت، محیط زیست، بهداشت، آموزش، و... رخ داده است که به‌طور خاص برخی از گروه‌های سنی را بیشتر تحت تأثیر قرار می‌دهد. مسائلی مانند رشد جمعیت جوان در برخی از کشورها و در مقابل مسئله سوءتغذیه در برخی از کشورهای دیگر، شیوع سوءمصرف مواد مخدر، بیماری‌های جنسی مسری مانند ایدز، جهانی‌سازی، فن‌آوری‌های اطلاعات و ارتباطات، آلودگی محیط زیست، بیکاری، بزهکاری‌ها و جرائم سازماندهی‌شده بیشتر، گروه سنی ۱۵ تا ۳۰ سال را - که در بیشتر جوامع شامل جمعیت جوان می‌شود - هدف قرار می‌دهد.

با مطالعه حقوق جوانان نزد سازمان‌های بین‌المللی نیز دقیقاً متوجه این واقعیت خواهیم شد که عمدتاً سازمان‌هایی در باب حقوق جوانان فعال بوده‌اند که بین وظایف و کارکردهای آنان از یک سو و نیازها و مسائل جوانان از سوی دیگر ارتباط معناداری وجود داشته است. در این نوشتار ما ضمن استناد به فعالیت‌های این دسته از سازمان‌هایی بین‌المللی به بررسی و تحلیل رویکردهای سه‌گانه خواهیم پرداخت. منابع به‌کاررفته در این تحقیق، همگی اسناد و مصوبات رسمی سازمان‌ها و مجامع بین‌المللی بوده و تلاش شده است که حتی فعالیت‌های آن دسته از سازمان‌ها و مراجعی که در مقام و صلاحیت تصویب سند نبوده‌اند لکن در حوزه حقوق جوانان فعالیت‌هایی مانند برگزاری اجلاس، مشارکت در تدوین و اجرای طرح‌ها و برنامه‌های کشوری، منطقه‌ای و بین‌المللی داشته‌اند نیز مورد بررسی و تحلیل قرار گیرد.

۲- رویکردهای مختلف به حقوق جوانان

۲-۱- رویکرد ترویجی - رفاهی

به جرأت می‌توان گفت که شیوع این رویکرد در میان سازمان‌های بین‌المللی در مقایسه با دو رویکرد دیگر از سابقه و قدمت بیشتری برخوردار است. رشد و شیوع این بحث به زمان قبل از تأسیس سازمان ملل متحد برمی‌گردد، یعنی زمانی که نهادهایی مانند فدراسیون بین‌المللی دانشجویان (۱۹۱۹-۱۸۸۹)، کنفدراسیون بین‌المللی دانشجویان (۱۹۴۰-۱۹۲۴)، انجمن جهانی دانشجویان (۱۹۴۰-۱۹۳۴)، کنفرانس بین‌المللی دانشجویان (۱۹۶۹-۱۹۵۰) و اتحادیه بین‌المللی دانشجویان (۱۹۴۶ تا کنون) شکل گرفتند تا به‌طور خاص به تبلیغ و ترویج حقوق دانشجویان بپردازند و حقوقی خاص را برای این زیرگروه جوانان به رسمیت بشناسند.^۱ با این حال باید اذعان نمود که ریشه آن به دوران پس از تأسیس نظام جامعه ملل برمی‌گردد؛ زمانی که سازمان‌هایی مانند کنفرانس بین‌المللی کار و مجمع جهانی بهداشت و مجمع و شورای جامعه ملل اقدام به تدوین و تصویب مجموعه‌ای از کنوانسیون‌ها، اعلامیه‌ها، توصیه‌ها و قطعنامه‌ها نمودند که عمده این مصوبات متوجه برخی از زیرگروه‌های جوانان مانند کارگران جوان، کودکان کارگر، دختران و زنان جوان، دانشجویان، اقلیت‌های جوان، و جوانان مهاجر و پناهنده بود.^(۱) این اسناد شامل شناسایی، تبلیغ، ترویج و حمایت از حقوقی بود که در حوزه‌های اشتغال و کار، بهداشت و سلامتی، آموزش و حرفه‌آموزی برای این زیرگروه‌ها قابل تعریف بود. حمایت از رفاه این گروه‌ها در بسیاری از اسناد مشهود است. در دوره‌های زمانی بعد نیز شاهد هستیم که اغلب سازمان‌های بین‌المللی از همین رویکرد، موضوع حقوق جوانان را مورد توجه و رسیدگی قرار داده‌اند. در حال حاضر، هنوز هم برخی از سازمان‌های بین‌المللی در حوزه برخی از موضوعات جدید تلاش می‌کنند تا حقوقی را برای جوانان به رسمیت بشناسند، حقوق مزبور را ترویج کنند و از رفاه جوانان در آن حوزه حمایت نمایند؛ موضوعاتی مانند محیط زیست، جهانی‌سازی و فن‌آوری‌های اطلاعات و ارتباطات از جمله موضوعات جدید به شمار می‌آیند. به‌طور کل، می‌توان شواهد و مدارک مربوط به این رویکرد را از ابتدای شکل‌گیری آن در زمان جامعه ملل تا بسط و توسعه آن تا به امروز در جدول شماره ۱ خلاصه کرد.

۱- این سازمان‌ها، منشورها و قطعنامه‌های متعددی را درباره حقوق جوانان تصویب کردند. دانشجویان مشابه همین حقوق را در شورش‌های بین سال‌های ۱۹۶۸ تا ۱۹۶۹ در امریکای شمالی، اروپا و آسیا خواستار شدند.

جدول شماره ۱- فهرست اسناد و مدارکی که با رویکرد ترویجی - رفاهی از ابتدای تأسیس جامعه ملل تا به امروز به منظور حمایت از حقوق جوانان تصویب شده‌اند:

ردیف	نوع و شماره سند	موضوع تصویب	تاریخ تصویب	نوع سند	موضوع سند
۱	کنوانسیون‌های شماره ۵ (صنعت)، ۷ (دریا)، ۱۰ (کشاورزی)، ۱۵ (ملوانی و تصدی کوره کشتی)، ۳۳ (اشتغال غیر صنعتی)، ۱۱۲ (شیلات)، ۱۲۳ (کار در زیرزمین)، ۱۳۸ (اشتغال عمومی)	کنفرانس عمومی سازمان بین‌المللی کار	۱۹۱۹، ۱۹۲۰، ۱۹۲۱، ۱۹۲۱، ۱۹۵۹، ۱۹۳۲، ۱۹۶۵، ۱۹۷۶	کارگران جوان	حداقل سن برای اشتغال
۲	توصیه‌های شماره ۴۱ (اشتغال غیرصنعتی)، ۵۲ (کارهای خانگی)، ۹۶ (معادن زغال سنگ)، ۱۲۴ (کار در زیرزمین)، ۱۴۶ (اشتغال عمومی)	کنفرانس عمومی سازمان بین‌المللی کار	۱۹۳۲، ۱۹۳۷، ۱۹۵۳، ۱۹۶۵، ۱۹۷۳	کارگران جوان	حداقل سن برای اشتغال
۳	کنوانسیون‌های شماره ۱۶ (دریا)، ۷۷ (صنعت)، ۷۸ (مشاغل غیرصنعتی)، ۱۱۳ (ماهگیری)، ۱۱۵ (حفاظت در برابر تشعشعات یونی)، ۱۲۳ (اشتغال زیرزمینی در معادن)، ۱۲۴ (اشتغال زیرزمینی در معادن)، ۱۲۷ (حداکثر بار مجاز برای حمل توسط یک کارگر)، ۱۳۶ (بئزن)، ۱۵۵ (ایمنی و بهداشت شغلی محیط کار)	کنفرانس عمومی سازمان بین‌المللی کار	۱۹۲۱، ۱۹۳۶، ۱۹۳۶، ۱۹۵۹، ۱۹۶۰، ۱۹۶۷، ۱۹۶۵، ۱۹۶۷، ۱۹۷۱، ۱۹۸۱	کارگران و کودک و جوان	معاینه پزشکی کارگران کودک و جوان
۴	توصیه‌های شماره ۷۹ (معاینه پزشکی)، ۱۱۳ (حفاظت در برابر اشعه)، ۱۲۸ (حداکثر بار)، ۱۳۴ (بئزن)	کنفرانس عمومی سازمان بین‌المللی کار	۱۹۳۶، ۱۹۶۰، ۱۹۶۷، ۱۹۷۱	کارگران جوان	معاینه پزشکی کارگران کودک و جوان
۵	کنوانسیون‌های شماره ۶ (صنعت)، ۷۹ (مشاغل غیرصنعتی)، ۹۰ (صنعت)	کنفرانس عمومی سازمان بین‌المللی کار	۱۹۱۹، ۱۹۳۶، ۱۹۳۸	کارگران جوان	کار شبانه کارگران جوان
۶	توصیه‌های شماره ۱۴ (کشاورزی)، ۸۰ (مشاغل غیرصنعتی)	کنفرانس عمومی سازمان بین‌المللی کار	۱۹۲۱، ۱ سپتامبر ۱۹۳۶	کارگران جوان	کار شبانه کارگران جوان
۷	کنوانسیون شماره ۴	کنفرانس عمومی سازمان بین‌المللی کار	۱۹۱۹	زنان	کار شبانه

ردیف	نوع و شماره سند	مرجع تصویب کننده	تاریخ تصویب	گروه هدف	موضوع سند
۸	توصیه شماره ۲	کنفرانس عمومی سازمان بین‌المللی کار	۱۹۱۹	زنان و کودکان	مسمومیت ناشی از سرب
۹	توصیه شماره ۱۲۵ (کلرزیریمیتی جوانان در معادن)	کنفرانس عمومی سازمان بین‌المللی کار	۹ ژوئن ۱۹۶۵	کارگران جوان	شرایط اشتغال جوانان
۱۰	توصیه شماره ۱۵۳ (حمایت از دریانوردان)	کنفرانس عمومی سازمان بین‌المللی کار	۱۳ اکتبر ۱۹۷۶	کارگران جوان	شرایط اشتغال جوانان
۱۱	کنوانسیون‌های شماره ۴۳ (مقررات بیکاری)، ۸۸ (سازماندهی تشکیلات اشتغال)، ۱۳۲ (توسعه منابع انسانی)	کنفرانس عمومی سازمان بین‌المللی کار	۱۹۳۳، ۱۹۳۸، ۱۹۷۵	کارگران جوان	اشتغال و حرفه‌آموزی جوانان
۱۲	توصیه‌های شماره ۴۵ (بیکاری جوانان)، ۸۳ (سازماندهی تشکیلات و خدمات اشتغال)، ۱۳۶ (طرح‌های ویژه جوانان)، ۱۵۰ (توسعه منابع انسانی)، ۱۶۹ (سیاست‌های اشتغال)	کنفرانس عمومی سازمان بین‌المللی کار	۱۹۳۵، ۱۹۳۸، ۱۹۷۰، ۱۹۷۵، ۱۹۸۲	کارگران جوان	اشتغال و حرفه‌آموزی جوانان
۱۳	کنوانسیون شماره ۹۷	کنفرانس عمومی سازمان بین‌المللی کار	۸ ژوئن ۱۹۲۹	کارگران جوان مهاجر	مهاجرت برای اشتغال
۱۴	قطعه‌نامه شماره WHA 29/28	مجمع جهانی بهداشت	۱۹۷۴	کودکان و جوانان	آموزش بهداشت ویژه کودکان و جوانان
۱۵	قطعه‌نامه شماره WHA 29/57	مجمع جهانی بهداشت	۱۹۷۶	کارگران جوان	برنامه‌های بهداشت شغلی ویژه کارگران جوان
۱۶	قطعه‌نامه شماره WHA31/57	مجمع جهانی بهداشت	۱۹۷۸	جوانان	کنترل بیماری‌های مقاربتی
۱۷	قطعه‌نامه شماره WHA32/1979	مجمع جهانی بهداشت	۱۹۷۹	جوانان	مصرف الکل در میان جوانان
۱۸	قطعه‌نامه شماره WHA33/1980	مجمع جهانی بهداشت	۱۹۸۰	جوانان	راه‌های کنترل مصرف مواد مخدر و استعمال دخانیت

ردیف	نوع و شماره سند	مرجع تصویب کننده	تاریخ تصویب	گروه هدف	موضوع سند
۱۹	قطعهنامه شماره WHA38/22	مجمع جهانی بهداشت	۱۹۸۵	جوانان	آموزش به جوانان جهت ایفای نقش پدر / مادر مسئولیت پذیر در آینده
۲۰	قطعهنامه شماره WHA40/27	مجمع جهانی بهداشت	۱۹۸۷	زنان و دختران	ارتقای بهداشت زنان
۲۱	منشور	یونسکو	۱۹۲۷	جوانان	آموزش جوانان (پیشنهادی) منشور
۲۲	قطعهنامه‌های A/07/1925, XII, A/107/1923-XII و غیره	مجمع جامعه ملل	۱۹۳۶-۱۹۲۳	کودکان و نوجوانان	آموزش ماهیت و اهداف جامعه ملل
۲۳	قطعهنامه شماره ۲۵/۱۷۱	مجمع عمومی ملل متحد	۱۸ دسامبر ۱۹۹۰	دانشجویان	کمک به دانشجویان پناهنده در آفریقای جنوبی
۲۴	قطعهنامه شماره ۳۱/۱۲۶	مجمع عمومی ملل متحد	۱۶ دسامبر ۱۹۷۶	دانشجویان	مساعادت فوری به دانشجویان پناهنده در آفریقای جنوبی
۲۵	قطعهنامه‌های ۳۱/۹۷ و ۲۷/۸۵	مجمع عمومی ملل متحد	۱۹۸۶ تا ۱۹۹۲	جوانان	سیاست‌ها و برنامه‌های ترویج حقوق و مسئولیت‌های جوانان
۲۶	قطعهنامه‌های شماره ۲۴C و ۱۱/۲	کنفرانس عمومی یونسکو	۱۹۸۹ و ۱۹۹۱	جوانان	مساعدت یونسکو به ارتقای همکاری بین‌المللی در ارتباط با جوانان

همان‌طور که در جدول شماره ۱ مشاهده می‌شود، در میان اعضای خانواده ملل متحد نیز برخی از سازمان‌ها مانند یونسکو، سازمان بین‌المللی کار و سازمان جهانی بهداشت وجود دارند که همانند مجمع عمومی و شورای اقتصادی و اجتماعی این سازمان از رویکرد ترویجی - رفاهی به موضوع «حقوق جوانان» نگاه کرده‌اند. برخی از مصوبات این سازمان‌ها و برخی از مصوبات اجلاس‌های جهانی که با

حمایت و همکاری سازمان ملل متحد برگزار شده‌اند رویکرد ترویجی - رفاهی به «حقوق جوانان» داشته‌اند. برای مثال در «کنفرانس بین‌المللی جمعیت و توسعه» (قاهره، سپتامبر ۱۹۹۴) «طرح عمل قاهره» تصویب شد که در برخی از بندهای این «طرح عمل»، «حقوق جوانان» در زمینه‌های بهداشت همگانی، بهداشت جنسی و باروری و تنظیم خانواده و دسترسی به امکانات و تسهیلات رفاهی لازم در این زمینه‌ها به رسمیت شناخته شد و حقوق دختران و زنان جوان در این حوزه‌ها به‌طور خاص مورد تأکید قرار گرفت.^(۲)

۲-۲- رویکرد حقوق بشری

دومین رویکرد عمده‌ای که از سوی سازمان‌های بین‌المللی نسبت به موضوع حقوق جوانان وجود داشته است رویکرد حقوق بشری است. ظهور این رویکرد در واقع زمانی رخ داد که حقوق بشر به‌عنوان موضوعی کلی در دستور کار سازمان‌های بین‌المللی قرار گرفته و اعلامیه جهانی حقوق بشر به‌عنوان محصول اجماع جهانی به تصویب دولت‌های عضو سازمان ملل متحد رسیده بود. از آنجا که طبق اعلامیه جهانی حقوق بشر یک سری از حقوق به‌طور کل برای انسان به رسمیت شناخته شده است، همین حقوق برای زیرگروه‌های انسان مانند زنان، کودکان و جوانان نیز قابل تسری و اطلاق است. برای نمونه در تدوین کنوانسیون حقوق کودک و منشور بین‌المللی حقوق جوانان^۱ در موارد مختلف به اعلامیه جهانی حقوق بشر استناد شده است. این رویکرد عمدتاً به حوزه‌هایی از مسائل جوانان می‌پردازد که در زمره مسائل حقوق بشری قرار دارند. مسائلی مانند آزادی‌های اساسی و دموکراسی، عدالت، برابری، آزادی مذهب، آزادی بیان، حق تعیین سرنوشت و حق صلح و امنیت و غیره.

بنابراین، در کنار حفاظت‌ها و حمایت‌هایی که سازمان‌های بین‌المللی از رفاه زیرگروه‌های جوانان انجام داده‌اند، حمایت‌های دیگری نیز از سوی این سازمان‌ها از حقوق جوانان صورت گرفته است. با این تفاوت که این حمایت‌های نوع اخیر با رویکردی متفاوت از رویکرد ترویجی - رفاهی صورت گرفته است. برخی از

۱- منشور بین‌المللی حقوق جوانان که به تصویب سومین اجلاس همایش جهانی جوانان ملل متحد (۶ لغایت ۱۰ آگوست ۱۹۹۸، براگا، پرتغال) رسید در تبیین و ترسیم حقوق جوانان به برخی از مصوبات و اسناد معتبر جهانی استناد نموده است. از جمله مواردی که بدان استناد شده است فزاینده‌ای از مقدمه و مواد شماره ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸، ۹، ۱۰، ۱۳، ۱۴، ۱۵، ۱۶، ۱۷، ۱۸، ۱۹، ۲۳، ۲۵، ۲۸ و ۲۹ اعلامیه جهانی حقوق بشر می‌باشد.

سازمان‌های بین‌المللی در پرتو اعلامیه جهانی حقوق بشر و در راستای مأموریت و رسالت خود به حمایت از حقوق اساسی و اولیه بشری جوانان پرداخته‌اند. این حمایت‌ها که با رویکرد حقوق بشری به مسئله حقوق جوانان صورت گرفته است عمدتاً توسط نظام ملل متحد به‌طور عام و کمیسیون حقوق بشر ملل متحد به‌طور خاص انجام شده است. از آنجا که مسئله حقوق بشر امری اساسی و بنیادی است این حمایت تا کنون ادامه داشته است و احتمالاً به‌علت نسبی‌گرایی و حساسیت‌هایی که در این حوزه وجود دارد کماکان ادامه خواهد داشت. متأسفانه هنوز هم در بسیاری از نقاط جهان شاهد نقض آشکار حقوق بشر هستیم و در این فرایند جوانان، کودکان و زنان بسیاری وجود دارند که قربانیان اصلی جهالت‌ها و کژاندیشی اقلیت‌های مستبد و جاهل هستند؛ اقلیت‌هایی که منافع و مصالح و اندیشه‌های خود را بر خیر و منفعت عامه مردم ترجیح داده و شأن و کرامت و عزت انسانی را در زیر چکمه‌های جاه طلبی و مطلق‌گرایی خود منکوب می‌کنند. خوشبختانه تلاش سازمان‌های بین‌المللی در امر توجه و اهتمام به حقوق بشر موجب شده است تا سطح آگاهی عمومی مردم جهان نسبت به جایگاه رفیع انسانی و شأن و کرامت بشری ارتقاء یافته و در بسیاری از جوامع شاهد مقاومت‌ها و مبارزات ارزشمندی برای تحقق آرمان‌های حقوق بشر باشیم. سابقه این فعالیت‌ها در حوزه «حقوق بشر جوانان» نیز قابل توجه است. سازمان‌های بین‌المللی مدافع حقوق بشر با توجه خاص به زیرگروه‌های بشر مانند زنان، جوانان، کودکان و اقلیت‌ها موجب شده‌اند تا امروزه اغلب جهانیان حتی کودکان با واژه حقوق بشر آشنا شوند و با کسب آموزش و آگاهی در این زمینه به ایجاد زمینه‌های لازم برای زندگی بهتر نوع بشر تحت سایه عدالت، آزادی، معنویت، صلح و تفاهم جهانی کمک نمایند. در جدول شماره ۲ با مجموعه‌ای از اسناد و مدارک مصوب سازمان‌های بین‌المللی در زمینه حقوق بشر جوانان آشنا می‌شویم. همان‌طور که بیان شد رویکرد حقوق بشری به مسئله جوانان هنوز هم به‌عنوان یک رویکرد اساسی مطرح است و زمینه‌های شکل‌گیری و استمرار این رویکرد نه تنها از بین نرفته است که متأسفانه به‌علت طبیعت شیطانی برخی از افراد بشر - که علت اصلی خشونت‌ها و جنایات ضد بشری است - زمینه‌های استمرار آن تقویت هم شده است.

جدول شماره ۲- فهرست اسناد و مدارکی که با رویکرد حقوق بشری از ابتدای تأسیس جامعه ملل تا به امروز به منظور حمایت از حقوق جوانان تصویب شده است.

ردیف	نوع و شماره سند	مرجع تصویب کننده	تاریخ تصویب	گروه هدف	موضوع سند
۱	قطعه‌نامه‌های شماره A/107/4923-XII A/107/1925-XII و غیره	مجمع جامعه ملل	۱۹۳۶-۱۹۳۳	کودکان و نوجوانان	آموزش کودکان و نوجوانان در خصوص ماهیت و اهداف جامعه ملل
۲	توصیه‌ها	کمیسیون مشورتی جامعه ملل	۱۹۳۶-۱۹۲۵	دختران و زنان جوان	حمایت از کودکان و جوانان در برابر خطر قلچاقی دختران و زنان جوان
۳	کنوانسیون	اعضای بلند پایه جامعه ملل	۱۹۲۶	نوع بشر	منع برده‌داری
۴	کنوانسیون تکمیلی	کنفرانس تام‌الاختیار شورای اقتصادی و اجتماعی سازمان ملل متحد	۱۹۴۹	دختران و زنان جوان	پیشگیری از قاچاق انسان و استثمار جنسی دیگران از طریق روسپی‌گری
۵	کنوانسیون	مجمع عمومی ملل متحد	۱۹۵۶	نوع بشر	حذف برده‌داری، تجارت برده و تمامی عرف‌ها و رویه‌های مشابه
۶	اعلامیه ۲۰۳۷(XX)	مجمع عمومی ملل متحد	۱۹۶۵	جوانان	ترویج آرمان‌های صلح و احترام و تفاهم متقابل بین ملت‌ها در میان جوانان
۷	قطعه‌نامه‌های شماره 3023(XXVII) 31/129 43/136	مجمع عمومی ملل متحد	۱۹۷۲ ۱۹۷۶ ۱۹۸۸	جوانان	اعمال اعلامیه مربوط به ترویج آرمان‌های صلح و احترام و تفاهم متقابل بین ملت‌ها در میان جوانان
۸	قطعه‌نامه	کنفرانس جهانی ملل متحد درخصوص سال بین‌المللی زنان	۱۹۷۵	زنان و دختران	منع استثمار زنان و دختران
۹	کنوانسیون	مجمع عمومی ملل متحد	۱۹۷۹	زنان جوان	حذف تمام اشکال تبعیض علیه زنان
۱۰	قطعه‌نامه	کنفرانس جهانی دهه زنان ملل متحد	۱۹۸۰	زنان جوان	اقدامات ویژه به نفع زنان جوان
۱۱	قطعه‌نامه	شورای اقتصادی و اجتماعی ملل متحد	۱۹۸۴	زنان جوان	افزایش فرصت‌های برابر برای زنان
۱۲	قطعه‌نامه‌های شماره 2447(XXIII) 2497(XXIV) 2633(XXV)	مجمع عمومی ملل متحد	۱۹۶۸ ۱۹۶۹ ۱۹۷۰	جوانان	حقوق جوانان، آموزش آنان برای احترام به حقوق بشر و آزادی‌های اساسی و مشکلات و نیازهای آنان
۱۳	قطعه‌نامه‌های شماره 40/16 42/53	مجمع عمومی ملل متحد	۱۹۸۵ ۱۹۸۷	جوانان	فرصت‌های برابر برای جوانان
۱۴	میثاق بین‌المللی (ماده دهم) 2200A(XXI)	مجمع عمومی ملل متحد	۱۹۷۶	جوانان	حقوق مدنی و سیاسی جوانان

ردیف	نوع و شماره سند	مرجع تصویب کننده	تاریخ تصویب	گروه هدف	موضوع سند
۱۵	قطعهنامه‌های شماره 2633(XXV) 2497(XXIV) 1447(XXII)	مجمع عمومی ملل متحد	۱۹۶۸-۱۹۷۰	جوانان	آموزش جوانان در خصوص احترام به حقوق بشر و آزادی‌های اساسی
۱۶	کنوانسیون	کنفرانس عمومی یونسکو	۱۹۶۰	جوانان	نفی تبعیض در آموزش
۱۷	توصیه	کنفرانس بین‌المللی جوانان، گرموبل، فرانسه	۱۹۶۴ ۱۹۷۴	جوانان	آموزش تفاهم، همکاری و صلح بین‌المللی و آموزش مربوط به حقوق بشر
۱۸	بیانیه بارسلون	کنگره جهانی جوانان بارسلون، اسپانیا	۱۹۸۵	جوانان	آموزش صلح، حقوق بشر و آزادی‌های اساسی
۱۹	اعلامیه	کنفرانس عمومی یونسکو	۱۹۹۳	جوانان	طرح عمل جهانی در خصوص آموزش حقوق بشر و دموکراسی
۲۰	قطعهنامه 1(XXXII)	کمیسیون حقوق بشر	۱۱ فوریه ۱۹۷۶	جوانان	نقش جوانان در ترویج و حمایت از حقوق بشر
۲۱	قطعهنامه 1982/36	کمیسیون حقوق بشر	۱۱ مارس ۱۹۸۲	جوانان	نقش جوانان در ترویج و حمایت از حقوق بشر، از جمله مسئله مخالفت وجدانی با خدمت نظامی
۲۲	قطعهنامه 1983/46	کمیسیون حقوق بشر	۹ مارس ۱۹۸۳	جوانان	نقش جوانان در ترویج و حمایت از حقوق بشر، از جمله مسئله مخالفت وجدانی با خدمت نظامی
۲۳	قطعهنامه 1985/13	کمیسیون حقوق بشر	۱۱ مارس ۱۹۸۳	جوانان	نقش جوانان در زمینه حقوق بشر، به‌ویژه در دستیابی به اهداف سال بین‌المللی جوانان: مشارکت توسعه، صلح
۲۴	قطعهنامه 1985/4	کمیسیون حقوق بشر	۱۱ مارس ۱۹۸۵	جوانان	نقش جوانان در ترویج و حمایت از حقوق بشر
۲۵	قطعهنامه 1987/44	کمیسیون حقوق بشر	۱۰ مارس ۱۹۸۷	جوانان	نقش جوانان در زمینه حقوق بشر، به‌ویژه در دستیابی به اهداف سال بین‌المللی جوانان: توسعه، مشارکت، صلح
۲۶	قطعهنامه 1987/45	کمیسیون حقوق بشر	۱۰ مارس ۱۹۸۷	جوانان	نقش جوانان در ترویج و حمایت از حقوق بشر
۲۷	قطعهنامه 1987/46	کمیسیون حقوق بشر	۱۰ مارس ۱۹۸۷	جوانان	مخالفت وجدانی با خدمت نظامی
۲۸	قطعهنامه 1989/58	کمیسیون حقوق بشر	۸ مارس ۱۹۸۹	جوانان	نقش جوانان در ترویج و حمایت از حقوق بشر
۲۹	قطعهنامه 1989/59	کمیسیون حقوق بشر	۸ مارس ۱۹۸۹	جوانان	مخالفت وجدانی با خدمت نظامی
۳۰	قطعهنامه‌های شماره ۴۰/۱۶ و ۴۲/۵۳	مجمع عمومی ملل متحد	۱۹۸۵ ۱۹۸۷	جوانان	فرصت‌های برابر برای جوانان

ردیف	نوع و شماره سند	مرجع تصویب کننده	تاریخ تصویب	گروه هدف	موضوع سند
۳۱	قطعهنامه‌های شماره ۳۶/۲۹ و ۳۷/۲۹ ۳۸/۲۳ و ۳۹/۲۳ ۲۰/۱۵ و ۲۱/۹۸ ۲۳/۵۲	مجمع عمومی ملل متحد	۱۹۶۵ ۱۹۸۲ ۱۹۸۳ ۱۹۸۴ ۱۹۸۵ ۱۹۸۶ ۱۹۸۷	جوانان	اقداماتی برای تضمین و برخورداری جوانان از حقوق بشر به‌ویژه حق آموزش و اشتغال به کار
۳۲	قطعهنامه‌های شماره ۱۹۸۵/۲۷ ۱۹۸۷/۲۴	شورای اقتصادی و اجتماعی ملل متحد	۱۹۸۵ ۱۹۸۷	جوانان	اقداماتی برای تضمین و برخورداری جوانان از حقوق بشر به‌ویژه حق آموزش و اشتغال به کار
۳۳	قطعهنامه ۱۹۸۳/۱۷	شورای اقتصادی و اجتماعی ملل متحد	۱۹۸۳	جوانان	مشارکت جوانان در توسعه اقتصادی و اجتماعی و بهره‌مندی آنان از حق زندگی، تحصیل و اشتغال به کار
۳۴	منشور	کنفرانس عمومی یونسکو	۲۱ نوامبر ۱۹۷۸	این‌ای بشر من‌جمله جوانان	حق برخورداری از تربیت بدنی و ورزش
۳۵	قطعهنامه 20(XXV)	کمیسیون حقوق بشر	۱۹۶۹	جوانان	بررسی مسئله آموزش جوانان برای رشد شخصیتشان و تقویت احترام آنان به بشر و آزادی‌های اساسی
۳۶	قطعهنامه‌های شماره 1(XXXII) 1991/64	کمیسیون حقوق بشر	۱۹۷۶ ۱۹۹۱	جوانان	نقش جوانان در ترویج و حمایت از حقوق بشر
۳۷	طرح عمل جهانی	کنگره بین‌المللی آموزش حقوق بشر و دموکراسی یونسکو	مارس ۱۹۹۳	زیرگروه‌های بشر من‌جمله دانشجویان و جوانان	آموزش حقوق بشر به‌هم‌نظور مبارزه با موارد نقض حقوق بشر

۲-۳- رویکرد نسلی

در مقایسه با دو رویکرد ترویجی - رفاهی و حقوق بشری می‌توان رویکرد نسلی به موضوع حقوق جوانان را رویکردی متأخر دانست که امروزه از سوی بسیاری از سازمان‌های بین‌المللی مرتبط با امور جوانان اتخاذ می‌شود. در عین حال، باید متذکر شد که خاستگاه اصلی این رویکرد در حوزه جامعه‌شناسی و روان‌شناسی بوده است لکن به‌علت گسترش این دو حوزه به حوزه برنامه‌ریزی و مدیریت امور اجتماعی این رویکرد نیز نزد برنامه‌ریزان امور اجتماعی شیوع و تسری یافته است. امروزه نفوذ حوزه‌های جامعه‌شناسی و روان‌شناسی در برنامه‌ریزی‌ها و مدیریت‌های امور اجتماعی بسیار مشهود و غیر قابل انکار است.

سازمان‌های بین‌المللی نیز از آنجا که در شرح وظایف خود ارتباط تنگاتنگی با

برنامه‌ریزی و مدیریت امور اجتماعی پیدا می‌کنند به‌ناچار از رویکردهای نسبتاً مشابه با سایر سازمان‌ها تبعیت می‌کنند. برای نمونه بحث برنامه‌ها و طرح‌های مختلف اجتماعی و اقتصادی که نیازمند دسته‌بندی‌های آماری، است در دستور کار سازمان‌های بین‌المللی قرار دارد. این دسته‌بندی‌های آماری نیز عمدتاً بر اساس سن و سال، جنسیت و سایر شاخص‌های آماری صورت می‌پذیرد و همان‌طور که ذکر گردید هدف این دسته‌بندی‌های آماری، تسهیل در امر انجام مطالعات تطبیقی و اجرای طرح‌ها و برنامه‌هاست. بنابراین، به‌جرات می‌توان رویکرد نسلی به مسئله «حقوق جوانان» را یک رویکرد متأخرتر و جدیدتر از دو رویکرد پیشین دانست. سازمان‌های بین‌المللی نیز با اتخاذ این رویکرد به موضوع «حقوق جوانان» تلاش نموده‌اند تا مسائل جوانان را در چارچوب نیازهای نسلی جوانان بررسی نموده و دفاع از حقوق آنها را در این چارچوب دنبال کنند.

بر اساس رویکرد نسلی، جوانان از یک سری نیازهای خاص برخوردارند که کاملاً با نیازهای دوران کودکی و دوران بزرگسالی متفاوت بوده و خاص نسل خودشان، یعنی نسل جوان می‌باشد. نیازهایی مانند آموزش عالی، اشتغال، بهداشت بلوغ، تفریحات نشاط‌آور، خدمت نظام‌وظیفه، ورزش‌های قهرمانی و... خاص یک نسل می‌باشد که متعلق به یک گروه سنی خاص است. این گروه سنی از بلوغ آغاز شده و تا دوران ازدواج و پذیرش تعهدات دوران بزرگسالی امتداد می‌یابد. به همین علت است که سازمان‌های بین‌المللی در مواقعی که بر اساس رویکرد نسلی با موضوع «حقوق جوانان» برخورد می‌کنند گروه سنی ۱۵ تا ۲۴ سال را مد نظر قرار می‌دهند. اما باید توجه داشت که در کشورهای مختلف اوضاع اجتماعی و فرهنگی متفاوت است لذا ورود به دوران بزرگسالی نیز در سنین متفاوت اتفاق می‌افتد. برای مثال در کشور خودمان به‌علت طولانی شدن آموزش و تحصیلات جوانان و به‌علت مسائل اقتصادی و اجتماعی سن ازدواج بالا رفته است و بالتبع ورود به دوران بزرگسالی با تأخیر بیشتری صورت می‌گیرد.

در هر حال، سازمان‌های بین‌المللی همواره تلاش می‌کنند تا در برنامه‌ها و مطالعات خود به‌گونه‌ای عمل کنند که راه اعتدال و میانه را در پیش بگیرند و حتی‌الامکان نیازها و معیارهای کشورهای مختلف را رعایت کرده باشند. از این رو، سازمان ملل متحد نیز با توجه به اهداف آماری خود و با توجه به رعایت نیازهای نسل جوان، گروه سنی خاص (۱۵ تا ۲۴) سال را به‌عنوان جوانان تعریف نموده است و با تفکیک نوجوانان (گروه ۱۵ تا ۱۷ سال) و جوانان (۱۸ تا ۲۴ سال) اقدام

به ارائه طرح‌ها و برنامه‌های لازم برای دفاع از حقوق جوانان نموده است.^(۳) سازمان‌های تابعه نظام ملل متحد تماماً این تعریف را پذیرفته‌اند و در نتیجه با اتخاذ رویکرد نسلی و در حوزه تخصصی فعالیت خود، اقدام به ارائه راه‌حل‌هایی برای مسائل جوانان نموده‌اند: برای مثال، سازمان جهانی بهداشت و صندوق جمعیت ملل متحد در برنامه‌های خود اشاره به نسل جوان و جوانان می‌کنند و یک سری از حقوق را برای این نسل قائل هستند؛ حقوقی مانند حق بهداشت بلوغ و حق باروری و مراقبت‌های بهداشت جنسی و بهداشت باروری از جمله این حقوق هستند که هم در برنامه‌ها و طرح‌های این سازمان‌ها مورد تأکید و تمرکز قرار می‌گیرد و هم در اسناد و مصوبات بین‌المللی از سوی این سازمان‌ها حمایت و تأکید می‌شود.^(۴) نمونه دیگر اتخاذ رویکرد نسلی توسط سازمان‌های بین‌المللی اقدام سازمان بین‌المللی کار می‌باشد. این سازمان در طرح‌ها و برنامه‌های اشتغال جوانان، تأکید زیادی بر حرفه‌آموزی و لزوم کسب دانش و مهارت‌های شغلی برای جوانان می‌نماید. در بسیاری از طرح‌ها و برنامه‌ها و مصوبات این سازمان، لزوم تطبیق آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و آموزش‌های دانشگاهی جوانان با نیازهای بازار کار تذکر داده شده است. این در حالی است که چنین نیازهایی برای کودکان و بزرگسالان به هیچ وجه تعریف نشده و در نتیجه هیچ برنامه و سندی بدین منظور تصویب شده است.

همچنین در حوزه برخی از اجلاس‌ها و همایش‌های بین‌المللی خاص جوانان نیز این رویکرد مشهود است. برای مثال، همایش جهانی جوانان نظام ملل متحد که یک اجلاس دوره‌ای است جوانان سراسر جهان را که عمدتاً ۱۸ تا ۲۵ ساله هستند گرد هم می‌آورد تا نسبت به نیازهای نسل جوان و حقوق خاص این نسل به بحث و مذاکره بپردازند و خواسته‌ها و مطالبات جوانان از دولت و جامعه را به گوش عموم برسانند. در مواردی که اجلاس‌های بین‌المللی با موضوعیت جوانان لکن با حضور مسئولان امور جوانان برگزار شده‌اند نیز شاهد اتخاذ رویکرد نسلی از سوی آنها بوده‌ایم.^(۵)

در عین حال باید به این نکته اذعان داشت که در برخی از اسناد مجامع و اجلاس‌های بین‌المللی که با حضور مسئولان امور جوانان تهیه و تصویب شده‌اند هم‌زمان می‌توان آثار چند رویکرد را مشاهده کرد، بدین معنی که برخی از بندهای سند با رویکرد ترویجی - رفاهی سعی در حمایت از رفاه جوانان دارند و برخی از بندها با رویکرد حقوق بشری به دفاع از یک سری حقوق بشر جوانان (مانند حق

آزادی بیان، آزادی عقیده، آزادی مذهب، برابری و دموکراسی) می‌پردازند و در برخی از بندها با رویکرد نسلی به نیازهای خاص نسل جوان و راه‌حل‌های لازم برای پاسخگویی بدان نیازها تأکید می‌کنند برای مثال می‌توان به تصویب برنامه عمل جهانی برای جوانان تا سال ۲۰۱۰ و پس از آن توسط مجمع عمومی سازمان ملل متحد و تصویب اعلامیه لیسبون توسط اولین کنفرانس جهانی وزرای مسئول جوانان اشاره کرد.^(۶)

در مجموع، می‌توان سابقه رویکرد نسلی به حقوق جوانان را که طی سال‌های گذشته تا به امروز توسط سازمان‌های بین‌المللی اتخاذ شده است در جدول شماره ۳ خلاصه کرد. آنچه قابل توجه است این نکته می‌باشد که رویکرد نسلی نیز همانند سایر رویکردها، نیازهای کلیه زیرگروه‌های نسل جوان را در نظر گرفته و در پی احقاق حقوق مردان و زنان جوان مختلف شامل جوانان دارای نیازهای خاص، دانشجویان و غیره می‌باشد.

جدول شماره ۳- فهرست اسناد و مدارکی که با رویکرد نسلی از ابتدای تأسیس جامعه ملل تا به امروز به منظور حمایت از حقوق جوانان تصویب شده‌اند.

ردیف	نوع و شماره سند	مرجع تصویب کننده	تاریخ تصویب	گروه هدف	موضوع سند
۱	قطعنامه	کنفرانس جهانی دهه سازمان ملل برای زنان	۱۹۸۰	زنان جوان	اقدامات ویژه به نفع زنان
۲	بخش د بند ۲۸۷ از استراتژی‌های آینده‌نگر ناپروبی در خصوص پیشرفت زنان	کنفرانس ناپروبی	۱۹۸۵	زنان جوان	اقدامات ویژه برای توسعه امور زنان
۳	اعلامیه شماره ۲۰۳۷(XX)	مجمع عمومی سازمان ملل متحد	۱۹۶۵	جوانان	ترویج آرمان‌های صلح و تفاهم متقابل بین ملت‌ها در میان جوانان
۴	قطعنامه‌های شماره ۳۶/۲۹ ۳۷/۲۹ ۳۸/۲۳ ۳۹/۲۳ ۴۰/۱۵ ۴۱/۹۸ ۴۲/۵۲	مجمع عمومی سازمان ملل متحد	۱۹۸۱ ۱۹۸۲ ۱۹۸۳ ۱۹۸۴ ۱۹۸۵ ۱۹۸۶ ۱۹۸۷	جوانان	حقوق خاص جوانان برای مشارکت در توسعه اجتماعی - اقتصادی و بهره‌مندی از حق زندگی، حق اشتغال و آموزش

ردیف	نوع و شماره سند	مرجع تصویب کننده	تاریخ تصویب	گروه هدف	موضوع سند
۵	رهنمودهای شماره ۲۰/۱۲ ۲۲/۵۲	مجمع عمومی ملل متحد	۱۹۸۵ ۱۹۸۷	جوانان	برنامه‌ریزی‌های بهتر و بیشتر و پیگیری مناسب در زمینه مسائل جوانان
۶	قطعه‌نامه‌های شماره ۲۰/۳۳ ۲۵/۱۱۲ ۲۵/۱۱۳	مجمع عمومی ملل متحد	۱۹۸۵ ۱۹۹۰ ۱۹۹۰	جوانان و نوجوانان	اداره دادرسی نوجوانان و پیشگیری از بزهکاری نوجوانان
۷	منشور بین‌المللی	یونسکو	۱۹۷۸	زنان و دختران	حق عموم و به‌ویژه حق خاص جوانان برای ورزش و تربیت بدنی
۸	قطعه‌نامه‌ها	کنفرانس جهانی سازمان جهانی گردشگری	۱۹۹۲	جوانان	گردشگری جوانان
۹	قطعه‌نامه	کنفرانس جهانی دهه زنان ملل متحد	۱۹۸۰	زنان جوان	اقدامات ویژه به نفع زنان جوان
۱۰	قطعه‌نامه WHA 42/43	مجمع جهانی بهداشت	می ۱۹۸۹	نوجوانان و جوانان	پوشش جامع مربوط به بهداشت جوانان و نوجوانان
۱۱	قطعه‌نامه شماره WHA 38/22	مجمع جهانی بهداشت	می ۱۹۸۵	جوانان	ترویج خانواده‌های سالم از طریق ارائه اطلاعات و راهنمایی‌های لازم به نوجوانان جهت ایفای نقش پدر/مادری مسئولانه
۱۲	قطعه‌نامه ۲۷/۲۸	مجمع جهانی بهداشت	می ۱۹۷۳	جوانان	تشدید اقدام مؤثر و عملی در چارچوب برنامه‌های سازمان جهانی بهداشت جهت تضمین آموزش‌های چند رشته‌ای بهداشت جوانان
۱۳	سند ED/211	کنفرانس بین‌المللی یونسکو در خصوص جوانان	۲۳ اوت لغایت ۱ سپتامبر ۱۹۶۲	جوانان	حقوق و مسئولیت‌های جوانان
۱۴	مصوبه کنفرانس	کنفرانس تغذیه و توسعه جهانی جوانان فائو	۱۱ لغایت ۱۵ سپتامبر	جوانان	حقوق و نقش جوانان در زمینه تغذیه و توسعه
۱۵	بیانیه	کنفرانس بین‌المللی جوانان در خصوص محیط زیست انسان	۲۰ لغایت ۳۰ اوت ۱۹۷۱	جوانان	حقوق و نقش جوانان در زمینه محیط زیست
۱۶	بیانیه	کنفرانس بین‌المللی جوانان، گرنوبل، فرانسه	۱۱ لغایت ۱۵ اوت ۱۹۷۲	جوانان	جایگاه جوانان در مقوله جمعیت و توسعه

ردیف	نوع سند	موضوع سند	تاریخ تصویب	گروه هدف	موضوع سند
۱۷	اعلامیه	کنفرانس بین‌المللی جوانان ملل متحد / هیئت در خصوص اسکان بشر	۱۰ ژوئن ۱۹۷۶	جوانان	ارائه نظرات جوانان در خصوص اسکان بشر به کنفرانس ملل متحد
۱۸	بیانیه بارسلون	کنگره جهانی یونسکو در خصوص جوانان	۸ لغایت ۱۵ ژوئیه ۱۹۸۵	جوانان	حقوق جوانان در عرصه‌های فرهنگی، آموزشی، و همکاری‌های بین‌المللی
۱۹	قطعه‌نامه ۲۰/۱۴	مجمع عمومی ملل متحد	۱۳ لغایت ۱۵ نوامبر ۱۹۸۵	جوانان	سال بین‌المللی جوانان: مشارکت، توسعه، صلح
۲۰	سند کنفرانس	کنفرانس جهانی گردشگری جوانان	هنده، ۱۸-۲۱ نوامبر ۱۹۹۱	جوانان	ترویج و حمایت از گردشگری جوانان
۲۱	قطعه‌نامه ۵۰/۸۱ (برخی از بندها)	مجمع عمومی ملل متحد	۱۹۹۵	جوانان	برنامه عمل جهانی برای جوانان تا سال ۲۰۰۰ و پس از آن
۲۲	طرح عمل براکا	سومین اجلاس همایش جهانی جوانان نظام ملل متحد، براکا، پرتغال	آگوست ۱۹۹۸	جوانان	سیاست‌های جوانان، ترویج سازمان‌های غیرمولتی جوانان و توانمندسازی جوانان
۲۳	اعلامیه لیسبون (برخی از بندها)	اولین کنفرانس جهانی وزرای مسئول جوانان، لیسبون، پرتغال	آگوست ۱۹۹۸	جوانان	سیاست‌ها و برنامه‌های جوانان
۲۴	استراتژی داکار (برخی از بندها)	چهارمین اجلاس همایش جهانی جوانان ملل متحد، داکار، سنگال	آگوست ۲۰۰۱	جوانان	توانمندسازی جوانان

۳- نتیجه‌گیری

همان‌طور که در خلال نوشتار بحث شد سازمان‌های بین‌المللی در حوزه حقوق جوانان نیز به رسالت تاریخی خود - که همان تلاش برای نیل به اجماع جهانی است - به خوبی عمل کرده‌اند.^(۷) این اجماع جهانی که در قالب مصوبات مجامع و یا سازمان‌های بین‌المللی جلوه‌گر می‌شود هرچند از ضمانت‌های اجرایی قوی - همانند ضمانت‌های اجرایی قوانین داخلی حاکمیت‌های ملی - برخوردار نیست لکن توانسته است به سهم خود اثرگذاری‌های بالایی داشته باشد. علت این اثرگذاری‌ها را نیز می‌توان بدین شرح تبیین کرد:

۱- سازمان‌های بین‌المللی با طرح مسائل جوانان به دور از هرگونه سمت‌گیری سیاسی، فرقه‌ای و تبعیض‌آمیز توانسته‌اند اعتماد دولت - ملت‌های عضو خود را جلب کنند؛

۲- سازمان‌های بین‌المللی با توجه به توزیع جغرافیایی مناسبی که از طریق نمایندگی‌هایشان در اکثر کشورها دارند توانسته‌اند در آگاه‌سازی عمومی ملت‌ها نسبت به نیازها و مسائل جوانان نقش فعالی را ایفا کنند؛

۳- این سازمان‌ها با جذب نیروها و متخصصان متعهد به اصول منشور ملل متحد و اصول و مواد اعلامیه جهانی حقوق بشر توانسته‌اند گروه‌های برنامه‌ریزی کارآمد را در درون خود سازماندهی نموده و بالتبع برنامه‌ها و طرح‌های جامع و مناسبی را به ملت‌ها و دولت‌های عضو خود توصیه نمایند؛

۴- سازمان‌های بین‌المللی با ترویج اصول اخلاقی و بشردوستانه توانسته‌اند به‌عنوان مشاورانی امین برای ملت‌ها عمل نمایند و در نتیجه در حوزه‌هایی مانند مسائل جوانان نیز توفیق یافته‌اند تا توصیه‌ها و پیشنهاد‌های اصلاحی خود را به دولت‌ها بقبولانند؛

۵- این سازمان‌ها با هدایت و برگزاری محافل و اجلاس‌های جهانی توانسته‌اند تمامی ملت‌ها و جوانان جهان را به دور هم گردآورند و شرایط را برای نیل به تفاهم و درک هرچه بیشتر جهانیان فراهم سازند. این درک و اراده جهانی در زمینه رسیدگی به مسائل جوانان نیز از طریق همین اجلاس‌های جهانی و منطقه‌ای تقویت شده است.

بنابراین، نقش سازمان‌های بین‌المللی در ارتقای حقوق جوانان چه‌بسا بیشتر از نقش گروه‌ها و احزاب ملی طرفدار حقوق جوانان بوده است، زیرا حساسیت‌های جهانی نسبت به این سازمان‌ها کم‌تر بوده است. از سوی دیگر، تنوع در ساختار، اهداف و فعالیت‌های سازمان‌های بین‌المللی نیز موجب شده است تا هریک از این سازمان‌ها به مقتضی و فراخور اهداف و فعالیت‌های خود حوزه‌های خاصی از حقوق جوانان را مورد رسیدگی و حمایت قرار دهند. این واقعیت از خلال مطالعه تاریخی فعالیت‌های این سازمان‌ها در حوزه‌های مرتبط با جوانان نیز به اثبات می‌رسد.

نکته دیگری که در این نوشتار مطرح گردید، رویکردهایی بود که سازمان‌های بین‌المللی به مسئله حقوق جوانان داشته‌اند. اتخاذ هریک از این رویکردها نیز تا حدود زیادی ناشی از کارکردهای خاص هریک از سازمان‌های بین‌المللی بوده است. به عبارت دیگر، سازمان‌های بین‌المللی همان‌طور که به مقتضای اهداف، ساختار و فعالیت‌های خود حوزه‌های خاصی از حقوق جوانان را پوشش می‌داده‌اند،

به همین نحو منظر و رویکردی که به مسئله حقوق جوانان داشته‌اند نیز رویکردی به‌خصوص بوده است. برای مثال، کمیسیون حقوق بشر ملل متحد که با هدف حمایت از حقوق بشر راه‌اندازی و تأسیس گردید با رویکرد حقوق بشری به مسائل جوانان پرداخته است. همچنین سازمانی مانند سازمان جهانی بهداشت نیز با توجه به این‌که مأموریت اصلی خود را ترویج و حمایت از رفاه جوانان در حوزه بهداشت و سلامت می‌داند با رویکرد ترویجی - رفاهی به مسئله حقوق جوانان می‌پردازد.

به‌طور کل، رویکردهای سه‌گانه‌ای که در این مبحث مورد بررسی و تحلیل قرار گرفت رویکردهای عمده‌ای بوده‌اند که از سوی سازمان‌های بین‌المللی مختلف و به‌هم‌نظور پرداختن به مسئله حقوق جوانان اتخاذ شده‌اند و بعضاً سازمان‌هایی وجود داشته‌اند که با توجه به وسعت و گستردگی فعالیت‌ها و مأموریتشان دو و یا هر سه رویکرد را نیز اتخاذ نموده‌اند. در عین حال، باید این نکته را نیز متذکر شد که برخی از سازمان‌ها که هر سه رویکرد را اتخاذ نموده‌اند در برخی از اسناد مصوب خود این سه رویکرد را تلفیق نموده‌اند، کما این‌که پس از تحولات بسیار در بحث توسعه شاهد هستیم که بسیاری از سازمان‌های بین‌المللی از دهه ۱۹۹۰ به این سو تأکید خود را بر توسعه منابع انسانی گذاشتند و در این راستا نیز با موضوع جوانان با رویکردی خاص برخورد کرده‌اند که شاید بتوان آن را رویکرد توسعه‌ای نامید. با این حال، آنچه از سابقه و استحکام بیشتری در مباحث برخوردار است همان سه رویکردی است که در این نوشتار به تفصیل مورد بحث و تحلیل قرار گرفت، هرچند با کمی اغماض می‌توان دو رویکرد توسعه‌ای و تلفیقی را نیز به‌عنوان رویکردهای سازمان‌های بین‌المللی به حقوق جوانان به رسمیت شناخت.

Reference

- 1- Angel, William D., 1995, International Law of Youth Rights, Netherlands, Martinus Nijhoff Publishers, passim
- ۲- تقریباً هفت بند از برنامه عمل قاهره در ذیل فصل VII، قسمت B، جوانان؛ فصل اول قسمت B، کودکان و جوانان؛ و فصل IV، قسمت B، کودکان دختر در خصوص موضوع جوانان می‌باشد.
- 3- United Nations, (1996), Global Situation of Youth in 1990s, United Nations Publications, New York, pp. 2۳-
- 4- www.who.int
- 5- www.un.org/esa/socdev/unyin/Links.htm
- 6- United Nations General Assembly, 1995 A/ RES/ 50/ 81 , World Programme of Action for Youth to the Year 2000 and Beyond
- Lisbon Declaration, 1998, World Conference of Ministers Responsible for Youth, Lisbon, Portugal, 8 - 12 August 1998
- 7- United Nations Department of public information, 1998, Basic facts, New York, United Nations publications.